

Misija "Pareizi noteikt importēto preču vērtību"

Alisa Leškoviča, ZAB "SORAINEN", zvērināta advokāte

<https://www.itiesibas.lv/raksti/komercdarbiba/komerctiesibas/misija-pareizi-noteikt-importeto-precu-vertibu/14829>

Šis stāsts aizsākās pirms vairākiem gadiem. Uzgaidāmajā telpā mūs sagaidīja patīkamas ārienes sieviete. Viņas balsī bija satraukums, jo bija noticis kas absolūti negaidīts. Vairākus gadus viņas vadītais uzņēmums importēja preci – medikamentus. Importa formalitātes kārtoja muitas brokeris, tāpēc šķita, ka nekas nevar noiet greizi. Tomēr Valsts ieņēmumu dienests (VID), veicot importa deklarāciju pārbaudi, konstatēja, ka preces novērtētas nepareizi, tādēļ uzņēmumam papildus jāmaksā importa pievienotās vērtības nodoklis (PVN), nokavējuma un soda naudas. Kas tad nogāja greizi, un vai no tā varēja izvairīties?

Noteikumi, kas jāievēro, importējot preci ES

Importējot preces Eiropas Savienībā (ES), tām jānorāda muitas vērtība. Tas nepieciešams, lai pareizi aprēķinātu ievadmitu un importa PVN. Preču muitas vērtību nosaka pēc stingriem noteikumiem, kas aprakstīti ES regulās. Brīdī, kad aizsākās minētā uzņēmuma stāsts, muitas vērtību noteica pēc:

- Eiropas Savienības Padomes [Regulas Nr.2913/92](#) par Kopienas Muitas kodeksa izveidi (Muitas kodekss);
- Eiropas Komisijas [Regulas Nr.2454/93](#), ar ko nosaka īstenošanas noteikumus Padomes Regulai Nr.2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi.

Šobrīd muitas vērtību nosaka saskaņā ar:

- Eiropas Savienības Padomes [Regulu Nr.953/2013](#), ar ko groza I pielikumu Regulai Nr.2658/87 par tarifu un statistikas nomenklatūru un kopējo muitas tarifu (jaunais Muitas kodekss);

- Eiropas Komisijas [Deleģēto Regulu 2015/2446](#), ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu Nr.952/2013 attiecībā uz sīki izstrādātiem noteikumiem, kuri attiecas uz dažiem Savienības Muitas kodeksa noteikumiem;
- Eiropas Komisijas [Īstenošanas regulu 2015/2447](#), ar ko paredz sīki izstrādātus noteikumus, kas vajadzīgi, lai īstenotu konkrētus noteikumus Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā Nr.952/2013, ar ko izveido Savienības Muitas kodeksu (Īstenošanas regula).

Lai gan šo dažu gadu laikā veco [Muitas kodeksu](#) nomainīja jaunais, tomēr muitas vērtības noteikšanas noteikumi palika faktiski nemainīgi, tāpat kā palika nemainīga to pamatideja - izveidot taisnīgu, vienotu un neitrālu sistēmu, kas izslēdz patvaļīgas vai fiktīvas muitas vērtības izmantošanu. Tādēļ muitas vērtībai cik vien iespējams jāatspoguļo ievesto preču reālā ekonomiskā vērtība, un tajā ir jāņem vērā visi šīs preces elementi, kam ir ekonomiska vērtība (skat. Eiropas Savienības Tiesas (EST) 2017.gada 20.decembra [sprieduma lietā C-529/16](#) 24.punktu un tajā minēto judikatūru).

Saskaņā ar šiem nosacījumiem muitas vērtība jānosaka pēc konkrētas metodes. Tās ir sakārtotas stingrā hierarhiskā secībā un savstarpēji atrodas pakārtotības attiecībās. Proti, tās jāpiemēro secīgi. Tikai tad, ja muitas vērtība nevar tikt noteikta, piemērojot kādu konkrētu metodi, būtu jāvērsas pie metodes, kas Muitas kodeksā noteiktajā kārtībā tūlīt seko iepriekš minētajai.

Muitas vērtības noteikšanas metodes ir pārāk sarežģītas un niansētas, lai tās aprakstītu viena raksta ietvaros, tādēļ sniegšu vien vispārīgu aprakstu par būtiskāko, kas uzņēmumam būtu jāzina par katru no šīm metodēm.

Sešas vērtēšanas metodes

Kopā ir sešas metodes. Pirmā metode ir t.s. "darījuma vērtības metode" (vecā Muitas kodeksa [29.pants](#)). Saskaņā ar šo metodi tiek aplūkota cena, kas ir faktiski samaksāta vai maksājama par precēm, pārdodot tās izvešanai uz ES. Šo vērtēšanas metodi piemēro vairumā gadījumu, jo tās pamatošanai nepieciešams vien rēķins un/vai līgums, kurā noteikta darījuma cena. Tomēr to drīkst piemērot tikai tad, ja importa brīdī jau noticis pārdošanas darījums (t.i., notikusi īpašumtiesību pāreja uz importējamām precēm). Ja pārdošanas darījums nav noticis vai arī VID ir šaubas par noteiktās vērtības atbilstību reālajai ekonomiskajai vērtībai, šo metodi nepiemēro. Piemēram, ja uzņēmums no Krievijas importē preces tā filiālei Latvijā, pārdošanas darījums nenotiek, jo filiāle ir šī paša uzņēmuma daļa. Pārdošanas darījums nenotiek arī, ja, piemēram, preces tiek importētas

Latvijā uz konsignācijas vai komisijas līguma pamata, jo importa brīdī nenotiek īpašumtiesību pāreja uz importētajām precēm.

Tāpat būtiski zināt, ka darījuma vērtības metodi piemēro tikai tādām trešās valsts precēm, kuras paredzēts izvest uz ES, un tas ir noteikts jau pārdošanas brīdī, 2017.gada 9.novembra spriedumā lietā C-46/16 skaidro EST. Piemēram, ja preces šķērsos ES teritoriju tranzītā, šo metodi piemērot nedrīkst.

Otrā metode ir "vienādu preču metode". To piemēro, ja ir dati par tajā pašā vai aptuveni tajā pašā laikā importētajām identiskajām precēm. Proti, tās var būt tās pašas preces, bet ar atšķirīgiem sērijas numuriem vai nebūtiski atšķirīgu iepakojumu.

Trešā metode ir "līdzīgu preču metode", ko piemēro, ja ir dati par tajā pašā vai aptuveni tajā pašā laikā importētajām līdzīgām precēm (t.i., vienā un tajā pašā valstī ražotām precēm, kuras, lai gan nav vienādas no visiem aspektiem, ir ar līdzīgām īpašībām un sastāv no līdzīgiem materiāliem, kas ļauj tām izpildīt vienas un tās pašas funkcijas un būt komerciāli atvietojamām). Lai gan Muitas kodeksa [Īstenošanas regulas](#) noteikumos paredzēts, ka, nosakot, vai preces ir līdzīgas, ņem vērā preču kvalitāti, to reputāciju, preču zīmes esību u.c., tomēr šis uzskaitījums minēts tikai piemēra veidā. Tādēļ, nosakot preču vērtību pēc šīs metodes, nav nepieciešams ņemt vērā visas [Īstenošanas regulā](#) uzskaitītās vērtības, bet gan tikai preču elementus, kam ir ekonomiskā vērtība (skat. ģenerālvokāta Nilsa Vāla (*Nils Wahl*) 2019.gada 24.janvāra [viedokli lietā C-1/18](#)). Tādēļ muita nevar nepiemērot šo metodi, aizbildinoties, ka tās rīcībā nav informācijas par attiecīgās preces reputāciju, tirgus daļu vai tml. Piemēram, ja uzņēmums importē Amerikas Savienotajās Valstīs ražotu luksusa zīmola velosipēdu, zīmolam varētu būt ekonomiskā vērtība, tādēļ šo preci nevar salīdzināt ar tās pašas valsts mazpazīstama ražotāja velosipēdu. Tomēr tas netraucē salīdzināt velosipēdus no mazpazīstamiem vienas valsts ražotājiem, jo, vērtējot no patērētāju viedokļa, šiem mazpazīstamiem zīmoliem nebūs nekādas ekonomiskās vērtības.

Ceturtā metode ir "deduktīvā metode" (jeb vienas vienības cenas metode). Saskaņā to nosaka vienas vienības cenu, par kādu ievestās preces vai vienādas vai līdzīgas ievestās preces tiek ES vislielākajā kopapjomā personām, kas nav saistītas ar pārdevēju. Piemērojot šo metodi, par pamatu var ņemt vērtā tikai to ievesto, vienādo vai līdzīgo ievesto preču vērtību, kas ievestas ne vēlāk kā 90 dienu laikā. Proti, ir jānoskaidro muitas vērtība, kas atspoguļo preču reālo ekonomisko vērtību tajā pašā vai aptuveni tajā pašā laikā, kad novērtējamās preces nonāk iekšējā tirgū. [Lietā C-1/18](#) ģenerālvokāts izteica viedokli, ka šīs vērtēšanas metodes piemērošanas vajadzībām precēm piemērotās cenu

atlaides nav jāņem vērā, kas nozīmē, ka, ja uzņēmums, piemēram, precī pārdeva par 2 eiro gabalā (4 eiro mīnus atlaide), tad muita var aprēķināt muitas vērtību par 4 eiro gabalā. Jācer vien, ka EST nepiekritīs šādam šenerālvokāta lēmumam, kas, manuprāt, grauj vērtēšanas pamatideju – ka muitas vērtība nedrīkst būt patvaļīga vai fiktīva, bet gan tai ir jāatbilst ievesto preču reālajai ekonomiskajai vērtībai.

Piektā metode ir "izskaitļotās vērtības metode". Saskaņā ar to muitas vērtību veido dažādu lielumu summas, kas tiek ņemtas vērā, ražojot un pārdodot tāda paša veida vai tipa preces, kā novērtējamās.

Visbeidzot, sestā jeb pēdējās iespējas metode, kuru piemērot, ja ievestu preču muitas vērtību nevar noteikt saskaņā ar iepriekšējām metodēm, un to nosaka, pamatojoties uz ES pieejamiem datiem, izmantojot pieņemamus līdzekļus, kas atbilst principiem un vispārīgiem noteikumiem, kas ietverti [Muitas kodeksā](#) un tā [Īstenošanas regulā](#).

Tā kā pirmā jeb darījuma vērtības metode vislielākā mērā atspoguļo ievesto preču reālo ekonomisko vērtību, tā ir noklusējuma metode muitas vērtības noteikšanai. Nākamās četras novērtējuma metodes veido "otra ranga" novērtējuma metodes, ar ko muitas vērtību nosaka, pamatojoties uz skaidriem noteikumiem. Tās piemēro, ja vai nu faktiskā darījuma vērtība nepastāv, jo vērtējamās preces vēl nav pārdotas pircējam ES, vai arī darījuma vērtības patiesums nevar tikt pārbaudīts Savukārt sestā jeb pēdējās iespējas metode vērtības noteikšanai var tikt izmantota tikai tad, ja nav citas iespējas, ar ko elastīgāk tiek piemērots tiesiskais regulējums par muitas vērtības noteikšanu, skaidrots ģenerālvokāta [viedoklī lietā C-1/18](#). Tomēr pieļaujamā elastība attiecībā uz šo vērtēšanas metodi nav attiecināma uz pārējām metodēm. Tādēļ muitas iestāde nevar, atsaucoties uz elastību, apiet uz katru atsevišķu metodi attiecināmos noteikumus un sarēķināt papildu ievedmuitas, jo tā muitas iestādei ir ērtāk.

Ko darīt, ja muita nepiekrīt izvēlētajai metodei un piemēro citu?

Ja jau noteikumi ir tik skaidri, šķiet, kas tad var noiet greizi? Var un bieži vien notiek! Tādēļ, ja muita, piemēram, veicot importa deklarāciju pārbaudi, nepiekrīt aprēķinātajai muitas vērtībai, tad primāri būtu jāpievērš uzmanība muitas lēmumā minētajam pamatojumam.

Labas pārvaldības princips prasa, lai muitas iestādes norādītu pienācīgu pamatojumu ikvienam savam lēmumam, tostarp vērtības noteikšanas metodes izvēlei. Tas nepieciešams, lai lēmuma adresāts ne vien varētu saprast, kāpēc piemērota attiecīgā vērtēšanas metode, bet arī izlemt, vai ir lietderīgi muitas lēmumu pārsūdzēt.

Diemžēl labas pārvaldības principa ievērošana valsts iestādēs vēl joprojām "klibo". Tādēļ ļoti bieži muitas iestāžu lēmumos var lasīt, ka muitas iestādei "neesot informācijas", lai piemērot vienu vai otru metodi, tādēļ tiek piemērota nākamā, muitas iestādēm "ērtākā", metode (īsti pat nepaskaidrojot šīs metodes izvēles iemeslus). Arī šajā rakstā minētajam uzņēmumam nācās to piedzīvot.

Preču importa brīdī īpašumtiesības uz precī uzņēmumam nebija pārgājušas (t.i., darījums nebija noticis). Tās uzņēmums ieguva tikai vēlāk jau pēc preču izlaišanas brīvā apgrozībā. Tādējādi bija skaidrs, ka uzņēmums nedrīkstēja piemērot pirmo jeb darījuma vērtības metodi, bet gan vajadzēja secīgi piemērot kādu no "otra ranga" metodēm. Tā kā tas netika izdarīts, bet pieļautā kļūda muitas vērtības noteikšanā netika laikus labota, VID pamatoti nolēma pārrēķināt muitas vērtību pēc citas muitas vērtības noteikšanas metodes.

Pēc kādas metodes? Tas ir otrs būtiskākais jautājums, kam uzņēmumam būtu jāpievērš pastiprināta uzmanība, jo muitas iestādēm ir jāievēro [Muitas kodeksā](#) ietverto vērtības noteikšanas normu stingro hierarhiju. Proti, muitas iestādēm ir pienākums nodrošināt vērtēšanu saskaņā ar tiesību normu, kas ir minēta pirmām kārtām, dodot tai priekšroku pār metodēm, kas [Muitas kodeksā](#) minētas turpmāk. Tāpēc situācija, kad muitas iestādes vienkārši "pārlec" no pirmās metodes uz ceturto vai piekto, aizbildinoties ar tādām atrunām kā "tā mēs darām", "tāda ir prakse", kā arī "nav nepieciešamās informācijas", principā nav pieļaujama.

VID ir pienākums secīgi izvērtēt katru vērtēšanas metodi, attiecīgi lēmumā norādot uz konstatētajiem apstākļiem, kāpēc nav piemērojama katra no metodēm, kas ir pirms muitas izvēlētas vērtēšanas metodes. Ja muiža to nedara, rodas juridisks pamats apstrīdēt muitas lēmumu uz tā pamata, ka lēmumam ir būtisks trūkums – iztrūkst pamatojums.

Aprakstītā uzņēmuma gadījumā tas nozīmētu, ka muitai bija jāvērtē, vai uzņēmums tajā pašā vai aptuveni tajā pašā laikā, kad tika importētas aplūkojamās preces, importēja identiskas preces (t.i., preces, kuras būtībā ir tās pašas, bet ar atšķirīgiem sērijas numuriem). Ja šādas identiskas preces netika importētas, muitai bija jānosaka vērtība, pamatojoties uz līdzīgu preču darījuma vērtību utt. Tomēr tas netika darīts. Tā vietā muiža piemēroja uzreiz ceturto (jeb vienas vienības metodi), aizbildinoties, ka "tāda ir starptautiskā prakse" un "vispār tas nav muitas iestāžu pienākums meklēt informāciju; tas ir Jūsu pienākums!"

Ja kādreiz dzirdat kaut ko līdzīgu no muitas, tad ziniet, ka tas īsti neatbilst patiesībai. Protams, uzņēmuma loma nav pasīva, un tam aktīvi jā piedalās pierādījumu

savākšanā, neaprobežojoties ar norādēm, ka muitas lēmumā norādītā vērtēšanas metode ir nepareiza. Tomēr tas nenozīmē, ka muita var savus pienākumus pārlikt uz uzņēmuma pleciem, īpaši tad, ja pastāv apstākļi, kuru dēļ uzņēmumam nav iespējams iegūt nepieciešamos pierādījumus.

Kā lietā C-1/18 norādīja ģenerālvokāts, ja VID rīcībā nav nepieciešamo zināšanu un informācijas, lai veiktu šo vērtējumu attiecībā uz novērtējamām precēm, ir iespējami dažādi veidi, kā rīkoties:

- muitas iestāde var pieprasīt *no deklarētāja* visus papildu dokumentus un informāciju, ko iestāde uzskata par vajadzīgu muitas vērtības noteikšanai saskaņā ar jebkuru no [Muitas kodeksā](#) paredzētajām vērtības noteikšanas metodēm
- muitas iestāde var pieprasīt jebkuru dokumentu vai informāciju *no jebkuras personas*, kas tieši vai netieši ir iesaistīta preču tirdzniecības darbībās;
- muitas iestāde var iesniegt administratīvās *palīdzības pieprasījumu citām muitas iestādēm* ES dalībvalstīs, lai iegūtu vajadzīgo informāciju;
- muitas iestāde var pieprasīt vērtējamo preču analīzi vai ekspertīzi uz deklarētāja rēķina.

Pieminētā uzņēmuma gadījumā muita atteicās vērtēt identiskas preces, kuras uzņēmums importēja tieši vai aptuveni tajā pašā laikā, kad tika importētas muitas vērtētās preces (bet ar citu sērijas numuru). Savukārt uz uzņēmuma lūgumu pieprasīt nepieciešamo informāciju no ražotāja vai citām ES muitas iestādēm, muita ignorēja. "Tas ir jūsu pienākums," atkārtoja muita.

Lai gan muitas iestādēm nav noteikts pienākums vērsties tieši pie attiecīgo preču ražotāja, lai iegūtu informāciju, kas nepieciešama kādas vērtēšanas metodes piemērošanai, tomēr, ņemot vērā pakārtotības attiecības, kas pastāv starp [Muitas kodeksā](#) paredzētajām dažādajām muitas vērtības noteikšanas metodēm, muitas iestādēm ir *jāizrāda pienācīga rūpība*, īstenojot katru no šajā tiesību normā secīgi paredzētajām metodēm, pirms tā var izdarīt secinājumu par tās nepiemērojamību. Tas nozīmē, ka muitai vismaz jānovērtē, vai ir piemēroti vērsties tieši pie attiecīgo preču ražotāja, lai iegūtu informāciju. Jānorāda, ka muitas iestādes *var pieprasīt no ikvienas personas*, kas ir tieši vai netieši iesaistīta attiecīgajās darbībās, sniegt tām vajadzīgo informāciju.

Visbeidzot, pievērsiet uzmanību muitas veiktajiem aprēķiniem un tam, vai tie atbilst muitas tiesību aktos atrunātajiem noteikumiem. Minētā uzņēmuma gadījumā muita nolēma aprēķināt muitas vērtību pēc ceturtais jeb vienas vienības metodes. Tomēr, lai piemērotu

šo metodi, par pamatu var ņemt vērtā tikai to ievesto, vienādo vai līdzīgo ievesto preču vērtību, kas ievestas ne vēlāk kā 90 dienu laikā pēc vērtējamām precēm. Muita savukārt par pamatu ņēma arī tādus pārdošanas darījumus, kas notika viena vai divu gadu laikā pēc attiecīgo preču importa. "Tiesību normas pieļauj zināmu elastību," aizbildinājās muiža. Tomēr, kā to noteica arī ģenerālvokāts [lietā C-1/18](#), elastība ir pieļaujama tikai attiecībā uz sesto (pēdējās iespējas) metodi un nav paplašināma uz pārējām metodēm. Arī attiecībā uz cenām, kuras muiža ņēma vērā aprēķinā, valdīja haoss. Sākumā vērtība tika aprēķināta, ņemot vērā piešķirtās atlaides. Tad vairs nē, aizbildinoties ar to, ka atlaides ir tik daudz un dažādas; ja vien tās būtu visur noteiktas vienādas, tad mēs tās ņemtu vērā, citādi – nē! Arī šādai situācijai nav jābūt. Muižas vērtība nedrīkst būt noteikta patvaļīgi.

Pēcvārds

Rakstā minētā uzņēmuma stāsts vēl nav beidzies. Ģenerālvokāts sniedza viedokli, kas apstiprina, ka pastāv pamats muižas lēmumu atzīt par prettiesisku, jo muižas iestādes nevērtēja identiskas preces (bet ar citiem sērijas numuriem), kā arī nevērtēja līdzīgas preces. Ģenerālvokāta ieskatā medikamentu gadījumā līdzīgas preces var nebūt pārāk grūti atrast. Ja pastāv citi tajā pašā valstī ražoti ģenēriskie medikamenti, kas uzskatāmi par līdzvērtīgu aizstājēju tādiem pašiem medikamentiem ar zīmolu, kā vērtējamās preces, un kas ir tikuši novērtēti, pamatojoties uz to darījuma vērtību, šie citi importētie medikamenti ir līdzīgas preces [Muitas kodeksa](#) izpratnē. Redzēsīm, ko teikts EST. Citiem uzņēmējiem savukārt atliek tik novēlēt izrādīt pienācīgu rūpību muižas vērtības noteikšanā un zināt savas tiesības. Muižas iestāžu nevēlēšanās veikt kādas darbības nenozīmē, ka uzņēmumam jāpiekrīt un jāsamierinās ar papildus aprēķinātajiem nodokļiem un muižas maksājumiem.